

Олексій Чегринець

Г. Г. ВАЩЕНКО – АВТОР УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ

Григорій Ващенко – один із маловідомих у сучасній Україні вітчизняних учених, котрий у своїх педагогічних і психологічних працях розкрив значення і зміст системи виховання для народу. Його по праву можна назвати педагогом-державником, оскільки, вболіваючи за справу виховання української молоді, учений опрацював національний виховний ідеал на рівні розгорнутої педагогічної системи. У численних працях Г. Ващенко обґрунтував концепцію, програму, методологію і методику виховання, озброїв нас підходами, як саме належить формувати українського патріота, тобто нормального громадянина нормальної держави. Завдання реформування освітньої галузі та створення власної системи національної освіти, яка б забезпечила розвиток і зміцнення молоді Української держави, є нині надзвичайно актуальними і потребують розв'язання відповідно до вимог часу. З 1927 р. по 1936 р. – професор Інституту народної освіти в Полтаві.

Свої глибокі знання з педагогіки і психології Г. Ващенко розкрив у таких працях, як “Виховання волі і характеру”, “Основи естетичного виховання”, “Виховання любові до Батьківщини”, “Виховна роль мистецтва”, “Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру”, “Проект системи освіти в самостійній Україні”, “Система навчання”, “Організаційні форми навчання”, “Загальні методи навчання”, “Виховний ідеал”, “Завдання виховання української молоді”, “Релігія і майбутнє людства”,

“Основні лінії у розвитку советської педагогіки і школи”, “Соціалізм й індивідуалізм у світлі християнства”, “Виховання мужності і героїзму”, “Релігійне виховання молоді”, “Хвороби в галузі національної пам’яті”, “Психологія в СРСР”, “Традиційне коріння більшовицького тоталітаризму і підступництва”, “Український ренесанс ХХ ст.”, “Мораль християнська і комуністична”, “Виховання статевої чистоти і стриманості”, “Виховання чесноти і принциповості”, “Виховання пошани до батьків і старших”, “Педагогічна наука в СРСР” та багатьох наукових і публіцистичних статтях.

Ідеї, висловлені вченим, не втратили своєї актуальності й досі. На нашу думку, вони співзвучні з основними нормативно-правовими документами держави, які спрямовані на реформування системи освіти. У працях Г. Ващенко глибоко проаналізував виховні ідеали, які людство сформувало впродовж свого розвитку. Вчений дослідив і порівняв такий виховний ідеал, як християнський. У своїх дослідженнях він висловив багато вартих уваги педагогічних ідей, що є нині актуальними в українському суспільстві.

Християнська філософія за всіма ознаками належить до систем ідеалістичних. Ідеалістичний або матеріалістичний характер філософічної системи в першу чергу визначається тим, як вона розглядає природу людини. Християнська філософія, на противагу матеріалістам, визнає існування і безсмертність душі як чогось нематеріального. Характерною рисою християнської філософії є також теїзм. Теїсти вчать, що Бог є Абсолютний Вічний Дух, що Він створив світ і, будучи над ним, керує світом.

Г. Ващенко зупиняється у своїх працях на доказах буття Божого.

Для нього Бог і Батьківщина – найвищі блага. Коли найбільша чеснота українця – безмежна вірність Богові і Батьківщині, то найбільша ганьба для нього – зрада вірі й Україні. Справжній українець глибоко любить і шанує своїх батьків. Тому образа матері або батька – тяжкий гріх, що дорівнює смертному гріхові.

Г. Ващенко окреслив сучасні йому завдання освіти й виховання української молоді і завдання, що стоять перед українським народом. Вони суголосні з нинішніми. Виховання молоді, вважає вчений, має здійснюватися в пошані до кращих національних традицій, враховуючи завдання сучасності. Розв’язуючи питання про мету виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне й майбутнє, а також брати до уваги психічні властивості нашого народу, як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі – усувати або принаймні послаблювати. Завдання, що стоять перед українським народом: 1) об’єднатися в боротьбі за утвердження своєї держави і національної самостійності; 2) розбудувати Україну, зробити її невразливою щодо зовнішніх впливів і загроз, сильною економічно

і політично; 3) піднести на високий рівень свою духовну культуру, освіту, науку й мистецтво, стати врівень з передовими народами світу. Для досягнення цих завдань потрібне як велике напруження народних сил, так і певні психічні здібності. Нинішній етап розвитку людства демонструє посилення інтеграційних процесів. Людство усвідомлює, що нова епоха потребує і нового світогляду, де головними вартостями для людей буде не матеріальне, а духовне надбання. Панівним світоглядом нової епохи вчений вважає ідеалізм. Він приведе до небувалого розквіту філософії і споріднених з нею наук, і в першу чергу психології. Наука відкриє такі глибини людського духу, що зробить далеко змістовнішим життя людини й надасть інших, глибших, форм спілкуванню людей між собою.

Разом з тим він визначив психічні властивості українців і причини наших невдач та закликав усіх свідомих громадян служити Богові й Батьківщині, що в результаті, на думку педагога, забезпечить наш успіх. Аналізуючи особливості українського інтелекту, вчений відзначає особливий розвиток здібностей до синтетичного мислення, яке є однією з найважливіших умов творчості в галузі науки і техніки, без якого не можна побудувати широких узагальнюючих теорій. Отже, вважає Г. Ващенко, не в інтелекті українця треба шукати причини тяжкої долі нашої Батьківщини. Не можна їх шукати і в наших емоційних особливостях. Причини нашої неволі треба шукати в чині, в дії, – в тому, що ми не хотіли або не могли використати для блага Батьківщини своїх багатих природних здібностей. Інакше причиною нашої неволі є хиби волі. Нерішучість, інертність, млявість в рухах і т. ін. – це ті хиби, які спричиняють наші невдачі. Чи природні ці хиби вдачі, чи вони виникли внаслідок тяжких історичних умов життя народу. Минуле свідчить, що наш народ не завжди був позбавлений високих рис волі й характеру. Прикладів цьому твердженню є багато з часів Київської Русі, Козаччини, національно-визвольних змагань ХХ століття. Високий патріотизм виявляли і виявляють прості люди. Це є запорукою того, що при зростанні національної свідомості серед мас українського народу, відродиться його героїзм, і він здобуде собі справжню свободу.

Загалом же, вчений вважає головним завданням у царині освіти гармонійне виховання української молоді, основою якого є виховання волі й характеру під високим гаслом: Служба Богові й Батьківщині. Факти доводять, що для добродійності не досить самого знання. Суто вольові акти поведінки людини характеризуються тим, що вони цілеспрямовані. Людина вольова завжди знає, чого вона хоче. Люди з міцним характером завжди мають перед собою якусь основну мету, з якою вони пов'язують усе своє життя. Коли такої мети у людини немає або вона зневірюється в меті, – людина знижується й морально розкладається. Тільки на основі високих ідеалів може утворитися міцна, суцільна особистість. Коли ми хочемо виховати в українській молоді

міцну волю і цілісність характеру, потрібно перш за все прищепити їм прагнення до високої мети, що об'єднувала б увесь український народ. Такою метою є благо і щастя Батьківщини. Гаслом, під яким має проводитися виховання української молоді, Г. Ващенко вважає: Служба Богові й Батьківщині. Перша абсолютна вартість для молоді є Бог, друга – Батьківщина. Благо Батьківщини є:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя.

2. Об'єднання всіх українців, незалежно від їх територіального походження, церковної приналежності, соціального стану і т. ін., в одну спільноту, що пройнята єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом.

3. Справедливий державний устрій, який би підтримував лад у суспільстві, в той же час забезпечував особисті права й волю кожного громадянина й сприяв розвитку і прояву його здібностей, спрямованих у бік громадського добра.

4. Справедливий соціальний устрій, при якому зникала б і неможлива була б боротьба.

5. Високий рівень народного господарства й справедлива організація його, що забезпечувала б матеріальний добробут усіх громадян, була б позбавлена елементів експлуатації.

6. Розквіт духовної культури українського народу: науки, мистецтва, освіти. Піднесення її на такий рівень, щоб Україна стала передовою країною в світі.

7. Високий релігійно-моральний рівень українського народу, реалізація в житті вчення Христа.

8. Високий рівень здоров'я українського народу, зведення до мінімуму будь-яких серед нього захворювань і виродження.

Український народ на собі відчув, що таке несправедливість, і сам мусить бути справедливим. Служба Батьківщині наказує підкоряти свої інтереси потребам українського народу. Щоб виконати ці завдання, необхідно особливу увагу звернути на молодь, що приходить на зміну старшому поколінню. Молодь необхідно виховувати так, щоб для неї на першому місці стояли обов'язки, а потім уже права, щоб кожна молода людина в першу чергу мала задоволення не з того, що вона посідає в суспільстві те чи інше керівне становище, а з того, що вона чесно виконала свої обов'язки. Школа мусить більше уваги звернути на громадянське виховання молоді. Не досить озброїти молодь знаннями, не досить патріотичного виховання лише через лекції. Крім слова, потрібне ще й діло. Молодь має привчатися ретельно виконувати свої громадські обов'язки й відповідати за них перед учнівською спільнотою і педагогами. Навчальний заклад необхідно розглядати як молодіжну громаду, що має свої спільні інтереси, своє громадське життя. Навчальні

заклади покликані розвивати у молоді логічне мислення, тобто здібності аналізу, синтезу, робити висновки в різних формах індукції, дедукції і аналогії. Зразком для навчального закладу будь-якого рівня має бути мислення наукове.

Ще одне важливе завдання у вихованні – дати молоді естетичне виховання. Розвиток творчості, мистецьких здібностей допоможе розкрити таланти, якими обдаровані діти – зазначав педагог.

Молодь має зростати здоровою, міцною й спритною. Виховуючи міць тіла, треба прагнути до гармонійного розвитку системи м'язів у цілому. Фізичне виховання вчений розглядав у зв'язку з вихованням інтелектуальним і моральним. Основне у людини – її дух. Отже, молодь треба виховувати так, щоб тіло було спритним і міцним знаряддям духу.

Слід виховувати чесноти й пристойності в особистій поведінці й у ставленні до інших людей, а саме: патріотизм, доброзичливість, щирість, пошану до старших тощо.

Г. Ващенко обґрунтував педагогічні ідеї, виходячи із реалій життя української молоді в еміграції. На нашу думку, ці ідеї і завдання є надзвичайно актуальними і повинні бути основою державної національної політики та бути реалізовані через усі напрями виховання. Повернення педагогічної спадщини вченого активізує і прискорить процес утвердження національної педагогіки, допоможе українському суспільству будувати міцну європейську державу, сприятиме формуванню морально, духовно й фізично здорового покоління.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Виховний ідеал / Г. Ващенко. Полтава : Полтавський вісник. – 1994. – 192 с.